

Türkmenistanyň Adalat ministrligi
tarapyndan 2012-nji ýylyň 6-njy
martynda 633 san bilen bellige
alyndy

Türkmenistanyň Maliýe ministriniň
2012-nji ýylyň 8-nji fewralyndaky
№ 12-Ö buýrugy bilen tassyklandy

Täjirçilik kärhanalary üçin maliýe hasabatlylygynyň milli standarty 18

„IŞGÄRLERE TÖLENÝÄN HAK-HEŞDEKLER“

Mazmuny	Bölämleriň №
Umumy düzgünler	1-5
Kesgitlemeler	6
Işgärlere tölenýän hak-heşdekler.....	7-15
Döwlet durmuş ätiýaçlandyrmasyna geçirimler.....	16-17
Işden çykylanda berilýän kömek puly.....	18-19
Maglumaty açmak	20-21
Güýje girýän senesi	22

UMUMY DÜZGÜNLER

1. Şu standartyň maksady işgärlere tölenýän hak-heşdekler hakyndaky maglumaty hasaba almagyň we açmagyň kadalaryny bellemekden ybaratdyr. Standart kärhanadan:

a) işgäriň hak-heşdek almak bilen hyzmat eden halatynda geljekde tölenilmäge degişli borçnamany; we

b) işgäriň hak-heşdek almak bilen hyzmat etmeginiň netijesinde ýüze çykyan ykdysady peýdanyň peýdalanylan halatyndaky çykdajyny ykrar etmegi talap edýär.

2. Şu standart iş beriji tarapyndan işgärlere tölenýän ähli hak-heşdekleri hasaba almak üçin ulanylýar, olar babatynda maliýe hasabatlylygynyň beýleki milli standartlarynyň ulanylýanlary muňa girmeýär.

3. Hak-heşdekler babatynda, şu standartyň ulanylýan işgärlere tölenýän hak-heşdekler şulary öz içine alýar:

a) kärhana bilen onuň işgärleriniň ýa-da olaryň wekilleriniň arasyndaky ylalaşyklara laýyklykda tölenýän hak-heşdekleri;

b) kanunçylygyň talaplaryna laýyklykda, kärhananyň amala aşyrmaly döwlet durmuş ätiýaçlandyrmasyna geçirimleri.

4. İşgärlere tölenýän hak-heşdekler işgärlere, şeýle hem olaryň eklenjindäkilere berilýän hak-heşdekleri öz içine alýar we gönüden-göni işgärlere, olaryň ýanyoldaşlarynyň, çagalarynyň ýa-da onuň eklenjindäki beýleki adamlaryň ýa-da beýleki taraplaryň peýdasyna töleg geçirmek (ýa-da haryt bermek ýa-da hyzmat etmek) ýoly bilen amala aşyrylýar.

5. Işgär kärhana doly iş gününüň esasynda, bölekleyin işlemek, hemişelik ýa-da bir gezeklik ýa-da wagtlaýyn esasynda hyzmat edip biler.

KESGITLEMELER

6. Şu standartda şu adalgalar görkezilen manylarynda ulanylýar:

Işgärlere tölenýän hak-heşdekler – kärhananyň işgärlere olaryň eden hyzmatlary üçin töleýän hak-heşdekleriniň ähli görnüşleri.

Döwlet durmuş ätiýaçlandyrmasyna geçirimler – eýeçiliginiň görnüşine garamazdan kärhanalaryň, edaralaryň we guramalaryň şeýle hem şertnama esasynda zähmeti ulanýan hususy telekeçileriň we beýleki şahsy adamlaryň (mundan beýläk iş berijiler), şeýle hem sanawy Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan tassyklanýan şahsy adamlaryň geçirýän geçirimleri.

IŞGÄRLERE TÖLENÝÄN HAK-HEŞDEKLER

7. Hak-heşdekler şu maddalary öz içine alýar:

a) işçilere we gullukçylara tölenýän zähmet haky we döwlet durmuş ätiýaçlandyrmasyna geçirimler;

b) Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda tölegli rugsatlar;

ç) peýda gatnaşmak we baýraklar;

d) häzirki wagtda işleýän işgärler üçin pul däl görnüşdäki hak-heşdekler (saglygy goraýyş hyzmaty, ýaşayyş jaýy we ulag bilen üpjün etmek, mugt ýa-da dotasiýa berilýän harytlar we hyzmatlar ýaly tölegler).

8. Işgärlere hak-heşdek tölemek boýunça borçnamalara diskontirlenmedik esasynda baha berilýär.

9. Işgäriň kärhana hasabat döwrüniň dowamynda hyzmat eden mahalynda, şol hyzmatlar üçin işgärlere tölenmäge degişli hak-heşdekleriň diskontirlenmedik ululygy:

a) eýýäm tölenen islendik pul möçberi aýrylandan soň borçnama (hasaplanyp ýazylan çykdaýj) hökmünde ykrar edilmelidir. Eger eýýäm tölenen pul möçberi tölegleriň diskontirlenmedik ululygyndan ýokary bolsa, kärhana bu ýokary gelýän möçberi hakuýy çykdaýjalarynyň, mysal üçin, geljekki tölegleriň azalmagyna ýa-da pul serişdeleriniň yzyna gaýtarylmagyna getirip biljek derejesinde aktiw (hakuýy çykdaýjalary) hökmünde ykrar edilmelidir; we

b) çykdaýj hökmünde ykrar edilmelidir, maliýe hasabatlylygynyň beýleki standartlarynyň (mysal üçin, „Ätiýaçlyklar“ we „Esasy serişdeler“ standartlary) aktiwiniň özüne düşýän gymmatyna goşulmagyny talap edýän ýa-da rugsat edýän hak-heşdekleriniň pul möçberleri muňa girmeýär.

10. Kärhana işgärleriň dürli sebäpler boýunça, şol sanda her ýylky rugsat, näsaglyk we ş.m. boýunça işde bolmaýan wagtlary üçin töleg töläp biler.

11. Kärhana işgärlere rugsat tölegleri görnüşinde hak-heşdek tölemek üçin garaşylýan harajatlary gönüden-göni rugsadyň berilýän wagtynda ykrar etmelidir.

12. Kärhana peýda gatnaşmak we baýraklary tölemek üçin garaşylýan harajatlary diňe şu ýagdaýda ykrar etmelidir, eger-de:

a) kärhananyň şertnama ýa-da kanunçylyk bilen bagly ýüze çykýan ýa-da geçen wakalar sebäpli şunuň ýaly tölegleri geçirmek babatynda üstüne ýüklenen gündelik borçnamasy bar bolsa; we

b) borçnama ygtybarly baha berip bolýan bolsa.

Gündelik borçnama diňe kärhananyň tölegi geçirmezlik üçin hakyky mümkinçiligi ýok bolanda bar bolup bilýär.

13. Kärhananyň baýrak tölemek babatynda hukuk taýdan borçnamasy bolman biler. Şeýle-de bolsa, käbir ýagdaýlarda kärhanada baýrak tölemek tejribesi bar bolup biler. Şeýle ýagdaýlarda kärhananyň üstüne ýüklenen borçnamasy bolýar, sebäbi onuň baýragy tölemeziğe hakyky mümkinçiligi ýokdur. Şu ýagdaýda üstüne ýüklenen borçnama berilýän baha kärhananyň käbir işgärleriniň baýrak almadyk ýagdaýlarynda ondan işden gitmek mümkinçiligini hasaba almalydyr.

14. Kärhana özüniň hukuk ýa-da üstüne ýüklenen borçnamalaryna diňe şu ýagdaýda ygtybarly baha berip biler, eger-de:

a) meýilnamanyň resmileşdirilen şertleri hak-heşdegiň ululygyny kesgitlemegiň formulasyny öz içine alýan bolsa;

b) kärhana tölenmäge degişli hak-heşdegiň ululygyny maliýe hasabatlylygynyň çykarmak üçin tassyklanmazyndan oň kesgitleýän bolsa; ýa-da

ç) geçen ýyllaryň iş tejribesi kärhananyň üstüne ýüklenen borçnamasynyň ululygyny anyk kesgitlemäge mümkinçilik berýän bolsa.

15. Peýda gatnaşmak meýilnamalary we baýraklar boýunça borçnamalar kärhananyň eýeleri bilen geleşikleriň netijesinde däl-de, işgärler tarapyndan edilen hyzmatlar bilen baglanyşykly ýüze çykýar. Şonuň üçin kärhana peýda gatnaşmak meýilnamalary we baýraklary tölemek boýunça harajatlary arassa peýdany paýlamak hökmünde däl-de, çykdaýy hökmünde ykrar edýär.

DÖWLET DURMUŞ ÄTIÝAÇLANDYRMASYNA GEÇIRIMLER

16. Döwlet durmuş ätiýaçlandyrmasyna geçirimleri hasaba almak, Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda, şol döwür üçin bellenen möçberleriň derejesinde kesgitlenýär.

17. Eger işgär kärhana şol döwrüň dowamynda hyzmat eden bolsa, kärhana bu hyzmatlaryň ýerine tölenýän döwlet durmuş ätiýaçlandyrmasyna geçirimleri:

a) hasaplanyp ýazylan ozal tölenen tölegleri aýyrmak bilen, borçnama hökmünde ykrar edýär (hasaplanyp ýazylan çykdaýy). Eger hasaplanyp ýazylan, ozal tölenen tölegleri hasabat senesine edilen hyzmatlar üçin tölenmäge degişli geçirimleriň ululygyndan ýokary gelýän bolsa, kärhana bu ýokary gelýän möçberini, hakuýy töleginiň, mysal üçin, geljekki tölegleri peseltmäge ýa-da pul serişdelerini yzyna gaýtarmaga getirip biljek derejesinde aktiw hökmünde (hakuýy çykdaýjysy) ykrar etmelidir; we

b) çykdaýy hökmünde ykrar edilmelidir, maliýe hasabatlylygynyň beýleki standartyň (mysal üçin, „Ätiýaçlyklar“ we „Esasy serişdeler“ standartlary) aktiwiniň özüne düşýän gymmatyna goşulmagyny talap edýän ýa-da rugsat edýän hak-heşdekleriniň pul möçberleri muňa girmeyär.

IŞDEN ÇYKYLANDA BERILÝÄN KÖMEK PULY

18. Kärhananyň kanunçylyga laýyklykda, şertnama boýunça ýa-da kärhana bilen işgärleriň ýa-da olaryň wekilleriniň arasyndaky beýleki ylalaşyklar boýunça ýa-da emele gelen hojalyk işiniň tejribesinden, däplerden ýa-da adalatly hereket etmek isleginden gelip çykýan üstüne ýüklenen borçnamalary bilen baglanyşykly işgärler işden çykanda olara töleg tölemek (ýa-da haýsydyr bir başga hak-heşdekleri bermek) borjy bolup biler. Şeýle tölegler kömek puly diýlip atlandyrylýar.

19. Kärhana işden çykylanda berilýän kömek puluny Türkmenistanyň kanunçylygynda göz önünde tutulan halatlarda borçnama ýa-da çykdaýylar hökmünde ykrar etmelidir.

MAGLUMATY AÇMAK

20. Şu standart işgärlere tölenen hak-heşdekler babatynda maglumatlaryň ýörite açylmagyny talap etmeýär, beýleki milli standartlarda göz önünde tutulan açylmalar muňa girmeýär (mysal üçin, „Bagly taraplar hakyndaky maglumaty açmak“ milli standarty esasy dolandyryjylara tölegler hakyndaky maglumatlary açmagy talap edýär. „Maliýe hasabatlylygyny bermek“ milli standarty işgärlere hak-heşdek tölemek üçin çykdaýylary açmagy talap edýär).

21. Kärhana döwlet durmuş ätiýaçlandyrmasyna geçirimler babatynda çykdaýylar hökmünde ykrar edilen pul möçberleri hakyndaky maglumaty açmaga borçlydyr.

GÜÝJE GIRÝÄN SENESI

22. Maliýe hasabatlylygynyň şu standarty 2013-nji ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girýär.

Goşundy

Şu standart maliýe hasabatlylygynyň halkara standarty 19 "Işgärlere tölenýän hak-heşdekler" (IAS 2009) laýyklykda işlenip taýýarlandy, şu aşakdakylardan başgasy:

käbir bölümlere olaryň has-da düşnükli bolmagy üçin düzediş girizildi;

„Zähmet işi tamamlanandan soň tölenýän hak-heşdekler: Bellenen gatançlary bolan pensiýa meýilnamalary bilen bellenen tölegleri bolan pensiýa meýilnamalarynyň arasyndaky tapawut“ bölegi aýryldy;

„Zähmet işi tamamlanandan soň tölenýän hak-heşdekler: bellenen tölegleri bolan pensiýa meýilnamalarynyň arasyndaky tapawut“ bölegi aýryldy;

„Işgärlere tölenýän gysga möhletli hak-heşdekler“ we „Bellenen gatançlary bolan pensiýa meýilnamalary“ adalgalary, degişlilikde, „Işgärlere tölenýän

hak-heşdekler“ we „Döwlet durmuş ätiýaçlandyrmasyňa geçirimler“ bilen çalşyryldy;

„Işgärlere tölenýän gaýry uzak möhletli hak-heşdekler“ bölegi aýryldy;

ýokarda görkezilen aýyrmalar bilen baglanyşykly, maglumatlary açmaga bildirilýän käbir talaplar aýryldy.